

SPURATORUL *Literar*

REVISTA-SAPTAMANALA

SUMARUL No. 38

- E. Lovinescu* Figurine (I)
Mihail Celarțanu Ahasverus
Virgiliu Moscovici Pântânile Iamului
Gh. Brădescu Anchetă
Camil Baltazar Reîntoarcere
P. Aderca Amurgul răsărilor
I. Valerian Târziu
B. Fundoianu Probleme de „poetică”

Cronica Dramatică : P. ADERCA.

Insemnări Literare.

38

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr | Abonamente : pentru un an Lei 100.—
LEI 2.— | . . . / . . . 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

De asemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal.
la Administrația Revistei.

Manuscrisale, corespondența și schimburi se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Str. Ia Câmpineanu, 40.

IN CURÂND VA APARE

de **E. LOVINESCU**

CRITICE VOL. VII

Lucian Blaga, M. Sadoveanu, Delavrancea, Ion
Minalescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Odobescu,
Hasdeu, Al. Davila, Caton Theodorian, etc., etc.

Ed. „Ancora“ Alcolay & Colafatenu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

Mihail Dragomirescu

Cu toate calitățile sale, prin excelență didactice, de analiză formală, de dialectică, de bunăvoință față de fenomenul literar și, mai ales, de admirabilă încăpățănare, personalitatea d-lui Dragomirescu trezește totuși o ușoară nedumerire. Stricând armoniile sufletești ale speciei umane comune, sunt însușiri, care prin exces provoacă deviațiuni regretabile. Suficiența este o astfel de însușire; fiind strict personală și egoistă, ea este și profund antisocială. Cazul d-lui Dragomirescu e însă simțitor altul: suficiența, reală dealtfel, crește, evadează, și îmbrățișează; nu se limitează la sine, ci se proiectează, generoasă și măritoare, peste întreaga literatură română. Ea purcede deci dela o concepție gigantanică: mica noastră țară a produs o generație de uriași capabili de a ținea piept tuturor scriitorilor străini; într'o încăerare universală, d. M. Sorbul de pildă, ar putea arunca, fără sfortare, Pelionul peste Ossa. Optimism exagerat, desigur, dar tot atât de ușor de ironizat pe cât e de inutil de a o face. Mărirea nu este absolută ci relativă; valoarea ei stă în raport. Recunoscându-i caracterul specific al opticei, hipertrofia devine o concepție destul de normală; fiind cu toții uriași, ne umanizăm; prin raport, forțele noastre n'au crescut cu nimic ci reprezintă aceiaș ecuație. E de ajuns să știm că ideile d-lui Dragomirescu se înregistrează pe un portativ mai sus, pentru ca să le reducem, mintal, la proporțiile lor firești. Devenind totuși uneori protecționistă, fie în sensul unei bisericuțe literare, fie în sensul mai larg al patriotismului, hipertrofia d-lui Dragomirescu produce de multe ori o răsturnare de raporturi. Accidentul este însă posibil oricui: și criticei noastre *discolice*, ca și criticei *eucolice*, pe

care o reprezintă d. Dragomirescu cu atâta perseverență. În fața acestei fatalități obștești, talerele cumpenii rămân încă egale.

* * *

Dacă în ordinea poetică, optica măritoare împinge spre *gigantanasie*, în studiul literaturii ea duce în chip firesc la *critica științifică*. În fond domină aceeași concepție; uriașul care se sbătea adineaori în d. M. Sorbul, contopind în el pe Caragiale, Ibsen și Bernstein, se sbate acum în însuș d. Dragomirescu. O disciplină modestă și o intenție laudabilă iau dintr'odată caracterele definitive ale științii.

Recunoaștem necesitatea criticei de a-și raționaliza impresia, și urmărim cu interes toate încercările de a da o siguranță judecăților estetice. În faza actuală însă a științii, rezultatele sunt încă puțin importante; critica e supusă unor variațiuni ce pleacă nu numai de la impresii ci și de la concepții diferite; fiind cavoul experiențelor defuncte, ea e dezarmată în fața noutății, adică tocmai acolo unde ar putea fi mai utilă.

Având o structură intelectuală prin excelență didactică, d. Dragomirescu e un maestru al analizei; diseacă macabeul literar până în cele mai neînsemnate nervuri; izolând talentul, îl subdivizează în componentele lui infinitezimale; tinerii săi elevi trebuie să fie încântați, descoperind, de pildă, că în privința intuiției, originalitatea lui Eminescu e *afectivă*, sub raportul conținutului, *deprimantă* ca modalitate, *imaginativă*, sub raportul calității, *ponderată* ca intensitate; că în privința originalității plastice, ea e când *inhibitivă*, când *contemplativă*, când *explozivă* ca tonalitate; cele mai adese *realistă*, uneori *fantastică*, foarte rareori *incisivă* sub raportul calității; *primitivă*, *artistică* și foarte rar *artificioasă* ca intensitate.

Cu acest schematism scolastic d. Dragomirescu își inchipuie că a determinat valoarea poeziei lui Eminescu. Nu ne ridicăm împotriva herbariilor; le recunoaștem însă numai o utilitate școlară. Didacticismul nu este însă științism, decât doar într'o concepție hipertrofică, ce permite d-lui Sorbul de a fi un titan. Disciplina care etichetează „originalitățile” sau figurile poetice e doar o anexă inferioară a criticei, după cum posibilitatea de a distinge un asindeton de o hendiadă, o hipalagă de o tmesă e de un interes subsidiar și pur didactic. Punctul de greutate al criticei cade în capacitatea de a percepe emo

ția estetică, — capacitate variabilă până la inexistență. În lipsa ei, didacticismul devine inutil și, prin prezumție, primejdios.

Impotriva hipertrofiei putem lupta prin ironie sau prin reducerea scării proporționale; cu tot schematismul său, didacticismul reprezintă și o incontestabilă valoare de cercetare în seminariile de literatură. Ne ridicăm însă cu hotărâre împotriva *impresionismului didactic și tofodată și dinamic* al criticei. Fără a fi obligată, critica poate fi și dinamică, — adică poate fi creatoare de valori. A căuta însă cu orice preț să crezi valori și a-ți tăia un merit din această indeletnicire e o poziție primejdioasă care falsifică imediat instrumentul criticei. Imprecis prin sine însuși, el prezintă astfel deviații și mai supărătoare; dinamismul e cu atât mai primejdios cu cât nu se exercită numai în sens pozitiv ci și în sens negativ; creațiunea unor valori nu se face decât pe prețul distrugerii altora. Meritul criticului e, de altfel problematic; preferăm să-l punem în știință, conștiință și talent. Procedul duce apoi la rezultate dezaastroase; nu numai că nu e științific, dar ridică criticei calitatea supremă a obiectivității. Critica se rezolvă așa dar într'un impresionism dinamic cu atât mai dăunător cu cât sub etichete didactice nu conține adese decât atitudini, strategie literară — și resentimente.

E. LOVINESCU.

AHASVERUS

*În adâncimea nopții fără fund
 Mai auziți vre-o șoaptă?... Căinți chiar
 Cuprinși de somn au adormit întinși pe străzi
 Și, ca și noi, toți oamenii, acum,
 Plecați spre moarte-au așipit un ceas pe drum.*

*În liniștea aceasta, mi de nopți
 Doar el torcea pământu 'n pași nebuni.
 L'a întâmpinat o poartă și-un ostaș
 Și l'a strigat ostașu-n Paradis,
 Dar vorbele s'au frânt în urma lui
 Ca brațele de groaza unui vis.*

*Și l'au strigat voci vesele din iad,
 Dar vorbele pe urma-l au picat
 Ca ciorile pe câmpul treerat.*

*Că Iutul îl chema mereu
Ca să-l împungă pasul blestemat
Cu toate firele din trupul său.*

*Dar, când a fost spre săvârșit,
Pe lângă-un staul noaptea a rădăcit,
Era lumină-n staul și-a vroit
Să vadă, dar degeab-a 'nconjurat
De mil de ori bordeiul, plpăind
Ferestrele, în mersul ne 'nfrânat,
El n'avea timp să vadă — și-a plecat.*

*Iar într'o noapte-un templu a 'ntâlnit
Și-n templu-un glas, ce-adânc l-a sguudit
Și-a 'nconjurat biserica, vroind
S'audă, să 'nfeleagă-a ingenuchiat...
Dar pașii fără timp l'au atunțat.*

*Și 'ntr'un amurg o cruce-l năluca
Pe-un munte — și-a fugit spre ea;
Parcă de mult o căuta;
Și-n jurul muntelui
Un milion de pași a risplit;
Parcă a zărit ceva, parcă a zărit, ci doar l-a nălucit.*

*Și, într'o noapte-a dat peste un mormânt
Și s'a plecat spre platră, dar l'au luat
Furtunile din pași — și l'au mânat,*

*Iar într'o zi... veni o zi când fu
Pământul străbătut — și-atunci stătu
Pe-o palmă de pământ, dar pașii lui
Ardeau țărâna rece-a lutului,
Îl desfundau și-l pătrundeau...
Și-n palma de țărână străbătut
Vedenia cu pașii în puhoi,
Adânc și pe vecie se perdu
În fundul nepătruns; — și-aleargă 'n noi.*

MIHAIL CELARIANU.

FANTANILE LUMINII

„Seul importe que le désir reste en
partance.
Jusqu'à la mort, devant l'éveil des
horizons.

Verhaeren.

I.

In fundul melancoliceii grădini,
Sub pomii mei, împovărați de sară,
Și dincolo de gardul impletit
Prin care s'a ncurcat o rază solitară,
In alte funduri de grădini, sub alte
Incovoeri de ramuri gânditoare —
Și mai departe, peste câmpul tot
Și-apoi în zare — sub cerul obosit —
Punctând ca niște pietre scumpe faldurile tinii,
Așa mi-au răsărit Fântânile luminii...

...Când Soarele, cu gesturi grele și lascive
Se scaldă 'n baia cerurilor limpezi,
Când peste largi peisagii încropite
Palpită nevăzute aripi de flăcări,
Răsufitul lor vioi și pur revarsă
Un râu cu unde reci pe țărna arsă.
Cu-atâtea guri,
Cu-atâtea buze 'ntinse
Ele-au sorbit vâpaia toată-a bolților aprinse,
Că astăzi golurile lor, ce sfredelesc câmpia,
Înzurubează 'n humă — adânci spirale de lumină...

O! Vă iubesc, Fântâni ale durerii !...

Când, peste clinele cari ard, cascada serii
Rostogolește ape de 'ntuneric,
Înfioratul vostru ochiu și alege-o stea — și-atuncea
Se-aude cum, în noaptea grea și mută,
Schinteia din adânc cu cea din spațiu se sărută...
O! Vă iubesc, fântâni, cari, sub furtuna
Ce rupe orizontul strimt cu ghiarele-i de fer,
Păreți atâtea goarne de pământ prin care
Adâncul gliei strigă către cer !...

II.

Tăceți !... Pe câmpul sur
Se 'nșirue, tremurători, drumetii
Spre dâmbul dupe care se înalță
Ca o chemare brațul tânăr al fântânii...

Din zorii argintii
 Și până 'n inserarea asta arămie,
 Neconținut,
 El s'a plecat spre adâncimile umide,
 Strângând, nesățios, răcoarea subterană.
 Și iată-l iar, neobosit,
 Urcându-se pe zarea roșcovană,
 Asemeni unui gât de lebădă ce bea privind tăria...

Tăceți!... Pe câmpu 'nșelenit
 Se 'nșirue, înfrigurați, drumeții
 Târând cu joșnet după dâșșii mântii lungi de umbră,
 Și drumurile pietruite cu amurg,
 Sub tălpile nesigure și grele,
 Răsună straniu 'n depărtare,
 Ca lespezi funerare...
 ...Și toluși merg mereu, setoși de zare —
 Căci colo, aupă dâmb, e brațul darnic care-i chiamă...

Tăceți!... Tăceți s'ascult cum mi se duce
 Pe 'ntinderi sterpe,
 Purlând pe umeri spaima răsbătutelor primejdii,
 Alaiul frânt și înșelat
 Al năzuințelor, înspre fântânile nădejzii!...

III.

Fântâna mea cu pietre mari și albe
 — O, pietrele cari altădată
 Săltau sub mângăerea ta ca niște miei —
 Fântâna mea cu pietre mari și albe
 Stă azi posomorâtă,
 Deși copacii-o bat cu flori
 Și-o gătilă cu degete de ramuri...

Din sacii plini,
 Pe care seara i-a deschis prin tușe,
 Se cerne, molcom, pulberea tăcerii,
 Prin ochii deși ai sitelor de crengi.
 Și-atăta întuneric de pe drumuri vine
 Încâl, plecat pe umărul fântânii,
 Lichenii ei îi simt crescând pe mine.

Prevăd că 'n noaptea asta iar
 Voi auzi jelindu-mi-se iarba că nu poate
 Ca și 'n trecut piciorul să-ți desmierde;
 Și cel din urmă strop
 Va luneca din jghiabul verde
 Pe mâna mea, asemenea unei lacrimi...

...Fântâna mea, coboară-ți pleoapele de foi
Pe ochiul trist...
Vom sta și astăzi, ca 'n atâtea nopți,
Ingenuchiați, în cripta de frunziș,
Și nimeni nu va bănuși, trecând pe drum
În noaptea asta limpede și bună,
Că murmurul ce tremură în preajmă
E plânsul nostru care se 'npreună...

IV.

De jocul ei cu arborii și norii
Înțierbântată, luna
S'a pogorit pe scara umedă și 'nvârtejită
Și-acum se răcorește 'n apa veche.
Și iată că sub ochii ei
Adâncu-a prins lumină de nădejde,
Iar sus, fântâna mea cu cercul ei de pietre scilpitoare
E-o gură care râde arătându-și dinții...

Din patru părți
Copacii mei, în cari atâtea nopți s'au cocoșat
Ca niște grele pasări rele,
Din patru părți copacii mei
Zâmbesc, de parcă 'n ramuri noduroase
Li-ar gălgăi, fierbinte, seva bucuriei.

...Cé face-acuma brațul tău, ce 'mi răsărea
Din glastra mânecii ca și o plantă
Plecând, cu freamăt, peste fruntea mea
Înmiresmatul evantai al degetelor albe?...

Tristețea mea s'a dus — și nu știu unde,
În care scorbura,
Asemeni unui cerb gonit s'ascunde;
Tristețea mea s'a dus și iată,
Grădina 'n care ai domnit odată
Te cere iar...
Înfrigate de așteptare ierburile par,
Iar tufele ciulesc urechi de frunze să-ți audă pasul...

În seara asta vei veni!...

Act,
În fundul proaspetei grădini,
sub pomii mei înviorați de sară,
Și dincolo de gardul înpletit
Pe care dănfuește-o rază rară,
În alte funduri de grădini, sub alte
Boltiri de ramuri vibrătoare —

Și mai departe, peste câmpul tot
 Și-apoi în zare — sub cerul multumit —
 Auzi cum cântă, din adâncurile tinii,
 Amețitor, biruitor, Fântânile luminii !

Apropte-te, prinde-te din nou
 De gâtul meu, cum edera plăpândă
 Înlanțuește arborele verii ;
 Aprinde 'n ochii 'mi stinși luminile 'nvierii —
 Și așa,
 De-aburirea topiți în noi,
 Să ascultăm cum fâlțâe asupra-ne, din zări,
 Ritmând răsujul vast al serii,
 Asemeni unor binecuvântări —
 Cântările Fântânilor durerii !...

VIRGILIU MOSCOVICI

1922.

ANCHETA

- „Planton... mă planton !... Unde dracu s'a băgat ăla ?...”
- „Aici sunt, don locotinent.”
- „Unde umbli mă ?”
- „Nicăeri.”
- „Cum nicăeri, că te strig de un ceas.”
- „Eram la *telifon*... a omorât un domn ofițer la *rightment*.”
- „Ce ?”
- „Pe un don ofițer l'a împușcat la tragere.”
- „Când ?”
- „Spunea *telifonistul*.”
-
- „Allo... Allo... Cine-i acolo ?... Tu ești, Vasilescu ?...
 Bună dimineața... Ce mă, a omorât un ofițer la voi ?”
-
- „Pe cine ?”
-
- „Săracul !... Când ?”
-
- „Când ?”
-
- „Ei, cum ?”
-

— „Ia uită-te, dom'le... Mă duc să-i spun generalului... Cum?...”

— „Și eu tot azi dimineață am vorbit cu el... a fost pe la brigadă.”

— „Ce spui?... Pomul?... care pom?...”

— „Aaa, omul... da, da, ce e omul... ai dreptate, nimica toată... Săracul de el! La revedere!...”

— „Domnule general, ați auzit... A murit Toporan.”

— „Care Toporan?”

— „Sublocotenentul Toporan de la treizeci.”

— „Ei, ce te-ai alarmat așa?... A murit, a murit... ce să-i facem... îi dăm onorurile cuvenite și s'a isprăvit... Altceva ce putem să-i facem... N'o să murim toți?... Ostașul trebuie să fie pregătit... un glonț... pac... gata!”

— „Bine da să moară așa!”

— „Cum?”

— „D-voastră n'ați auzit... a murit la tragere.”

— „Ce?”

— „L'a împușcat.”

— „Pe cine?”

— „Pe Toporan.”

— „Cine?”

— „Nu știu; am uitat să 'ntreb. Atât mi-a spus locotenentul Vasilescu la telefon, că l'a împușcat pe Toporan la tragere. Nici el nu știa cum, că și lui, i s'a comunicat tot la telefon dela câmpul de tragere.”

— „Dă ordin degrabă să pună caii la trăsură... Ce neglijență!... Oamenii ăștia sunt buni de împușcat...”

— „Ei, cum s'a întâmplat, colonele?”

— „Ce, ați auzit și d-voastră?”

— „Te 'ntreb cum s'a întâmplat?”

— „Cum să se întâmple, d-le general... Cum se 'ntâmplă accidentul când e să se întâmple, d-voastră nu știți?”

— „D-ta unde erai?”

— „Acolo eram și eu, tocmai sosisem... Mi-a vâjăit glonțul pe la ureche... un deget mai la stânga și eram gata...”

— „Ei cum s'a întâmplat, spuneți-mi și mie. Vreau să știu dela început cum s'a întâmplat.”

— „Spune d-ta, maiorule, că ai fost dela început.”

— „Domnule general, la ora 12 jum. p. m. am sunat adunarea regimentului, fiindcă era ordin la raport ca la ora 1 p. m. toată lumea să fie la câmpul de tragere. Tocmai îmi adusesse calul și mă pregăteam să 'ncalec...”

— „Lasă, mulțumesc, destul, maiorule. D-ta știi cum s'a întâmplat, căpitane?”

— „Știu, domnule general, eram lângă el. Mi-a șuerat glonțul pe la ureche...”

— „Spune d-ta, cum s'a întâmplat?”

— „Iacă cum s'a întâmplat, domnule general. Eram adunați pentru tragere. Se așezau țintele. Pe când încărcam revolverul.”

— „Era tragerea cu revolverul?”

— „Da, domnule general.”

— „La a câtea ședință sunteți?”

— „Intăia ședință, domnule general.”

— „Ați întârziat... ați întârziat rău de tot. De ce-ați întârziat atât?”

— „Domnule general, noi eram adunați pentru tragere...”

— „Extraordinar!... Mă rog pot să aflui cum a murit Toporan?... E cineva în stare să-mi spună scurt, în două cuvinte cum s'a întâmplat de ați asasinat, da, asasinat, pe sublocotenentul Toporan?!...”

— „Noi l-am asasinat pe Toporan?”

— „Da, colonele. Atâta neglijență înseamnă asasinat.”

— „Da n'a murit nimeni, domnule general, păcatele mele... Ieși înainte Toporan să te vadă domnul general.”

— „Bine, domnule locotenent, ce va să zică asta?!... D-ta mi-ai spus că l-a împușcat.”

— „Așa mi-a comunicat Vasilescu la telefon. Nu mi-ai spus așa, domnule?... Spune d-ta pe cuvânt de onoare.”

— „Așa am auzit și eu, domnule general.”

— „Nu, domnule general, să vedeți cum a fost. Toporan s'a dus să însemne rezultatele și când a plecat, căpitanul Popescu, fără să vrea, a scăpat un foc, tocmai când Toporan împiedicându-se a căzut jos. El auzind lovitura, nu s'a mai ridicat, de frică că s'a început tragerea, și nu știu cine a răspândit șvonul că a murit, da n'a murit nimeni.”

— „Domnule general, am avut un noroc... Puteam să mor... mi-a trecut glonțul pe la ureche... i-am simțit căldura. Dacă nu mă lăsam jos...”

— „Va să zică nu s'a întâmplat nici un accident?”

— „Ba a lovit un soldat.”

— „Ce soldat?”

— „Nu l'a lovit, i-a șters puțin urechea, domnule general, da l'a pansat la infirmerie, nu mai are nimic, puteți să-l vedeți și d-voastră... Mă băete, ia spune lui Pașlariu de la cai... îl știi pe Pașlariu?”

— „Pe Pașlariu?... Il știi trăiți, don colonel.”

— „Dă fuga să vină Pașlaru. Are și calul d-voastră în primire... e cel mai bun soldat. Vara îi ținem la păscut toată ziua.”

— „Trăiți, don ghenereal!”

— „Tu ești Pașlariu?”

— „Eu, să trăiți.”

— „Tu îngrijești de calul meu?”

— „Eu să trăiți.”

— „Ce face calul?”

— „Mănâncă să trăiți, don ghenereal.”

— „Ei, cum te-a lovit glonțul, băete?”

— „Să trăiți, don ghenereal, eu veniam cu caii...”

— „Erai cu caii?”

— „Cu caii eram.”

— „Da 'mprejurul țintelor se pasc caii, boule?”

— „Nu, trăiți, don ghenereal, nu-i paștem 'mprejurul țintelor.”

— „Dacă-mi omora calul, cu ce-l plăteai, măgarule?... Să-l bage la carceră... Putea să-mi omoare calul, tâlharul ăsta.”

— „Trăiți, don ghenereal calu d-voastră nici nu era.”

— „Cum nu era?”

— „Il scoatem mai târziu, don ghenereal, pe răcoare, că-i crapă *chielea* de soare... așa mai bine îi car iarbă cu sacul.”

— „Bine... Bravo, băete! Văd că ești deștept... dar puteai să mori și tu, prostule.”

GH. BRAESCU.

CE ANTOARCERE ...

Prietene, e aceeași dimineață
Cu acelaș soare leneș și convalescent
Ce râde'n silă, — somnolent,
Cu ochii turburi de roșată.

Orașul mic
Cu hudiți strănte și murdare,
Cum șade 'ntunecat, în dimineața asta, — pare
Al sărăciei dric...

În mahalaua cu bordeele oloage,
Deabia s'au mai încăerat copii hoinari,
Și-și râd de soarele ce-alunecă prin foi de oțetari
Și cade obosit în ale uliței băltoage.

Aceiași liniște clocește prin unghere,
Mucegăind aceeași amintire veche
Și-aceleași negre-obloane de dughene
Deschid la soare surda lor ureche.

De ce mai cheamă glas blajin de clopot
Dela bisericuța din apropiere,
Copilăria noastră gătită în orașul mic
Cu uliți mohorâte de dugheni și de tăcere ?

Cum de mai vor părerile de rău,
Să sune iar vecernii umilite,
Când amintirea a 'ngropat copilăria noastră
În cripta cu odaile prăfoase și-obosite ?...

Acolo doarme ea sub strat de putregai
Cu ochii încețați de jale și cenușă.
La ce s'o mai mahnim târziu și de prisos
Iar scârțâind înduioșata amintirii ușă ?

Prietene, e-aceiași dimineață
Dar soarele e astăzi orb și somnoros.
În ochii lui bolnavi și turburi de roșată
Să nu mai cați trecutul umilit și dureros...

CAMIL BALTAZAR

AMURGUL RASELOR

Origina naționalităților e nesigură; soarta lor este tot atât de puțin de prevăzută. Și când accepți, capitulând în fața absurdului, existența reală a unei națiuni — vrei cel puțin să te mângâi cu posibilitatea unei creșteri regulate a acestei forțe, cu puțința ei de a stârpi măcar o parte din hazard, înfățișând un fel de ierarhie a valorilor naționale în virtutea cărora națiunile să birue.

Nimic din toate acestea.

Națiunile, câte se cunosc azi au apărut la întâmplare. Din mii de forme ale vieții obștești, din nimic nu s'ar fi putut prezice care va fi centrul de gravitate național al organizației viitoare.

Iată națiunile: câteva sute!...

Câte mii și mii însă, din câte ar fi putut apare, n'au apărut?

Nu știi de ce națiunile existente există, nu știi de ce națiunile inexistente au pierit.

Poate că toată problema se reduce la o structură proprie a celulelor sistemului nervos al unui anumit grup de oameni, celule care, asimilând și desasimilând greu, aveau nevoie de un mai lung timp pentru îndeplinirea funcțiilor... Sistemele nervoase nobile și fine au fost astfel biruite de inerția celorlalte — adică s'au „desnaționalizat”. Faptul se poate verifica: femeia și copilul, deși au însușiri sufletești de esența genului, împrumută totuși gesturile și turnurile de spirit ale bărbatului, care e de cele mai multe ori mediocru. Și atunci cine are curajul să creadă că cele mai prețioase omenești națiuni, cele cu horbota nervoasă mai fină, au supraviețuit... Ele s'au adaptat, s'au topit într-o formă ceva mai stăruitoare — care a rămas tiparul națiunii de azi.

Și dacă mai adăogăm la acestea și valul turibund al hazardului istoric...

Ce e dar naționalitatea?

Nu știm. Îi vedem rezultatele și ne convingem că e de o miraculoasă f-cunditate.

Cu toate acestea are tendințe care o vor distruge și de pe acum vedem scrumul aripelor ei spulberându-se, arse de flacăra prin care a voit cu orice chip să treacă:

Naționalitatea vrea să se justifice prin rasă — și de o vreme încoace nu atât printr'o rasă din trecut, cât printr'o rasă care se integrează, cu viitorul.

O pildă?

Iată naționalismul ceh. Cât e de pasionat! Își caută astral în jurul cărui să se învârtească steluța lui — și l'a găsit în Idela slavă. Într'un număr festiv din *Journal des Débats*, publicistul F. Pausky mărturisește: „Nici un guvern cehoslovac nu poate, într'adevăr, neglija spiritul profund de solidaritatea slavă care însuflețește toată națiunea cehoslovacă și de acela politica externă

cehoslovacă va avea todeauna un caracter slav*. E adevărat, s'au împăcat cu polonezii, cedând în chestiunea Teschen. „Și cu o compătimire frățească cehoslovacii se apleacă peste trupul mare, inert al Rusiei, în așteptarea invierii ei.” Da, cehoslovacii doresc, cu inima fremătătoare, o împăcare între bulgari și sârbi.

Când nu poate fi osândită cu logica iluzia naționalității, — cum ar putea fi osândită idela mult mai mare a rasei: a cărei menire e tocmai să creeze o și mai bogată familie de oameni, legați între ei de o mistică pasiune. Dacă oamenii — care nu se tolerează niciodată — vor să se iubească pe un temel, fie și închipuit, unde ai putea găsi idela protivnică, și de unde să aduni atâtea coarde, mai curând, pe care să răsune din plin, bucuria unei astfel de pasiuni?...

Sunt oameni care vor să se recunoască, vor să se simtă frați, în pofida tuturor adevărilor mășchine din antropologie și documentele istorice știute!...

Te pomenești că există un singur chip slav, precum există, desigur, un singur suflet slav. Ei vor să crească omenirea cu acest suflet, multiplicând la infinit chipul unic, uneori blând și todeauna foarte metafizic. — E fericirea vegetală a spicului de grâu, greu și plin de soare, care se simte multiplicat în miliarde identice de frați, toți grei și aldoma plini de soare — sub fascinația pustie a soarelui din cerul amețit...

Să fie oare această identificare scopul vieții? Viața e adevărat se multiplică — dar se diferențiază. În ziua când această identificare s'ar înfăptui pe toată suprafața globului — printr'o absurdă și definitivă victorie a unuia din cele câteva mari cuvinte ale metafiziciei raselor, — n'am cădea mai curând într'o inexistență de fapt, perfectă, pe care în zadar o căutase brahmanul în extaz și în moarte?

Marea idee slavă — înfăptuiescă-se; înfăptuiescă-se și marea idee latină. De ce nu s'ar înfăptui și cea germană, când cea anglo-saxonă există de la începutul acestui veac, imperialistă? Se va înțelege atunci mai ușor că aceste mari iluziuni sunt înrudite și că pot alcătui, mare într'adevăr de data asta, *idela omului modern* — la Washington, Londra, Berlin, Paris, Cairo, Bengal, Tokio!...

De mult viața a fost necredincioasă idealurilor noastre de crescători de găini mari ouătoare și de îngrijitori de vaci numai de lapte gras...

Așteptăm cu invincibil optimism ca fiecare om, reprezentând rassa și universul lui, să meargă conștient nu spre lipire, ci spre recunoașterea nouă a celuilalt. Negura care se lasă tot mai grea asupra vieții contemporane amenințată de prea mare repetiție (atât de mecanizată și pasișată, că unii așteaptă o reîmprospătare de la vechile triburi ale Asiei!) să fie străfulgerată în toate direcțiunile de țâșnirile de lumină, ale lumilor psihice.

F. ADERCA.

TĂRZIU

Târziu...

*Din pieptul unui turn îndepărtat
Trei ore izolate, în noapte, au șipat,
Și cineva grăbit și 'ntârziat,
Coboară-obloane mari de lemn
La geamul unui han dărăpănat...*

*Pe drum, ducând șoveri de somn,
Se scurge obosită de veghere,
Cireada duhurilor ce-au rătăcit
Prin întunericul nemărginit,
Și-acuma întră 'n peșteri de tăcere...*

*Un ceas nebănuit, în veșnicie,
Ritmează pulsul vieții adormite
Și plămădind din umbră —
Noi vieți ce vor să vie,
Măsoară calm întinderea pustie...*

*Trei ore 'nspăimântate au șipat...
Și 'n hanul vechiu și aplecat,
Trudit de privegherea fără rost,
Hangiul s'a culcat...*

I. VALERIAN.

Probleme de „poetică“

Am o impresie, pe care așei voi s'o cred numai impresie; poezia, ca gen, a intrat în decadență. Ani de-a rândul, profeții rațiunii l-au prevestit agonia; socotită un joc și unul naiv, poezia a fost socotită un oaspete, cam întârziat, în secolele noastre de „progres“ și de „știință“. Renan, care era totuși un temperament de artist și care avea slăbiciunea de-a prețui și pricepe arta, găsea că locul ei este numai într'o omenire cu creșterea copilărească. Dar opinia lui Renan nu putea fi o primejdie. Lovitura cea mai profundă a primit-o poezia dela Verlaine. Și să nu mire; dealungul curgerii ei prin istoria umană, poezia a cunoscut toate aspectele, a îmbrăcat toate măștile; Homer a fost arhitectul ei; Dante a fost profetul ei; Lucrețiu l-a fost filozoful; mai rămânea un loc și un loc penibil: acel de sceptic. I-a fost urșit lui Verlaine să fie scepticul poeziei și părintele adevăratei ei decadențe.

Poema ca o jucărie: nu e acesta singurul sens, singura justificare și singura ei utilitate? Oamenii nu vor fi niciodată atât de puternici, ca jocul să nu le mai fie necesar.

Actele noastre vor rămâne totdeauna însumate în mecanismul luzei — și poezia va dura atât cât va dura luzeia. Intelligența va cunoaște totdeauna o creștere: exaltarea și sensibilitatea totdeauna o slăbiciune: reveria. Ar putea exista timpuri în care nimeni nu se va mai îndulși asupra unei frunze moarte? Dar viața noastră nu va fi același, mereu același, în curgerea zilelor și jocul simplu al analogiei nu ne va spune atunci, ca și acum, că zilele noastre sunt frunze, că anii noștri sunt frunze și că viața noastră nu e decât o toamnă lungă, plină de căderea tuturor frunzelor?

Puțin vis, puțină voluptate, puțină elocvență: nu e asta toată poezia? Poate, la început, s'a născut odată cu dansul, goașă. Poeții l-au pus în ele, adică vorbe și cercei, adică rime. Niciodată poezia n'a fost luată, ca astăzi, în serios; nimeni nu l-a cerut mijloace de analiză; nimeni nu l-a cerut totala expresie a suferinței. Puțin fard; puțină pudră; puțină beție. Privită ca joc, dar ca joc sacru, poezia a avut, din grația grecilor, un zen, un templu și un protocol. Meșteri în toate și gospodari abili, grecii voră s'o conserve; de aici, din idela asta, s'a născut o întreagă carte de legi, care regulau jucăria ca pe o instituție, legi cari erau limite pentru poeții buii și obstacole, pentru cei proști. De la Aristot, cartea aceasta de gospodărie, se numește; poetică.

Prends l'éloquence et tords lui son cou a strigat Verlaine și cu strigătul acesta, scepticismul se insinuează în poezie. O întreagă lume de lucruri naive s'au prăbușit, ca o piramidă de colțuri, cu un singur bobârnac. Verlaine spune de rimă că eu n juvaer,

de-nu ban²; dar se ştia bine lucrul ăsta, fără s'o spuie nimeni, fără s'o gândească nimeni. Idolul ascuns în frunza de viţă roşcată, îşi aştepta în fiecare zi, jertfa voluntară şi veselă: el singur se credea poate de bronz; noi toţi îl ştiam de falanşă. Dar nimeni nu se apropia, ca de vasul lui Sully Prudhomme: *N'y touchez pas...*

A fost ca un poet, şi unul cu adevărat poet, să fie acela care ne-a desgustat de poezie — de vechea poezie — care, poate, era singura reală. La ovrel, există fabula că un rabbi — şi unul mare — avea privirea aşa de puternică că omul pns în faţa ei se prefăcea imediat numai ciolane. Paul Verlaine n'a avut o privire mai slabă; dela poetica lui, poezia a dispărut; numai după ciolane i se mai poate bănui existenţa,

A fost eroarea lui Verlaine — pe care n'a practicat-o niciodată (căci i-au plăcut şi rîma şi elocvenţa), dar pe care au practicat-o după el, câteva generaţii; poezia a fost concepută, de acord cu legile mecanice, în analogie cu legile fizice. Şi pentrucă secolul e al energeticei, poezia a fost imaginată o desfăşurare de energie, atât în conţinut, cât şi în formă. Se vorbeşte des de poezia dinamică; titlul coincide cu tehnica versului liber. Şi eroarea e, întreagă, aloc. Poezia, ca orice artă umană, are numai un conţinut dinamic într'o formă statică. Poetul nu face altceva decât ceiace face moara: aduce apa cât mai repede, pe roţile lui imobile şi fixe.

Symbolismul, în Franţa, a găsit poezia într'o tragică agonie: forma, prea perfectă, nu mai spunea nimic; conţinutul, resemnat să copieze realitatea, repugna. A fost marele merit al simbolismului introducerea, în artă, a idealismului. Conţinutul s'a reinolt brusc, ca după o miraculoasă operaţie; cu un singur lucru însă dădură greş doctorii nouel estetici; în loc să reinolască forma, cum reinolseră conţinutul — o suprimară.

Decadenţa poeziei începe cu acela a versului.

B. FUNDOIANU.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL MIC

A 8-a NEVASTA A LUI BARBA-ALBASTRA

COMEDIE IN 3 ACTE de Alfred Savoir

Nu avem de ce ne speria; în timp ce pe tărâmul dramatic, în Anglia, în Germania, în Rusia se fac încercări extraordinare de înnoire a materialului şi a mijloacelor de expresie teatrale, Franţa stă pe loc. Vrem să spunem că n'o interesează prea mult

noutatea; că se dă cu trup și suflet operii de perfecțiune. E o atitudine pe care a adoptat-o mai mult în teatru decât pe celelalte tărâmurile de artă, unde-i place, cu toate riscurile și fluerăturile, să meargă de câteva secole în fruntea civilizației umane. Celace ne face să oredem că Franța — deși se anunțase de mult decadența — e de fapt în acel punct unic care e echilibrul clasic (să nu se uite că vorbim de teatru) și pe care civilizațiile l-au atins de prea puține ori.

Nu disperăm deci de faptul că Ibsen a fost — ca și Wagner — atât de greu încetățenit în republica artelor franceze. Tot celace nu se împacă dintr'odată cu limpezimea și simetria, rămâne în Franța de carantină, pe la teatrele de avangardă câte un sfert de secol. Dela acest conservatism care-l menține pe Molière încă cel mai mare autor comic al Franței — se crede că și al lumii — vor purcede odată caii mânăși deasupra Aurorei, de un Apollon parizian într'un car de cleștar pe două roate: poate noul atticism...

Pariziană, comedia lui Alfred Savoir (care se zice că e un ovrei ras) are toată spuma șampaniei spiritului de comedie franceză. Dacă vrei să meditezi puțin atunci găsești povestea americanului care-și cumpărase 7 soții și a iubit-o într'adevăr numai pe cea de-a 8-a luând-o drept pedeapsă în căsătorie — și un înțeles ceva mai adânc, aproape biologic. În definitiv nici povestea criminalului Landru, care neavând cu ce să-și plătească soțiile părăsite, le tăia bucățele și le ardea, nu e atât de frivolă.

E aici, probabil, ceva din neliniștea lui Platon, care delatrupul gol al tânărului academician, se ridică nemulțumit la imaginea frumuseții divine și goale, în care să cuprindeau, esențial, toate trupurile goale ale tinerilor academicieni... E suferința sultanului libidinos care șade turcește în fiecare din noi.

Suntem bucuroși că Teatrul cel Mic, a eșit — poate fără voia lui — din genul operetei fără muzică, nimerind de data aceasta un început de adevărată comedie. De altfel, a și fost o stagiune prea ușure. Vrem să credem că această ușurință nu se va răzbuna prea aspru și că în toamnă, Teatrul Mic va fi teatrul nostru de avangardă. Altfel nici nu-l vedem vre-un rost. Spectacolele afrodisiacre se dau în toate cabaretele bucureștene, și încă ceva de deasupra. Teatrul Mic e deci în inferioritate.

Elvira e într'adevăr o nevastă pe care n-o mai poți părăsi, iar Puiu Iancovescu isbuteste cu humorul lui subtil să alunge din comedie orice preocupare de serios.

F. ADERCA.

Năzuința No. 1. — O nouă revistă s'a înfiripat la Craiova. „Ramuri”, deși încă mai apar cu o persistență care uimește, murise de mult. „Năzuința” este bine venită. În primul număr al ei după „Regionalismul cultural” al d-lui S. Mehedintțil ne oprește privirea admirabila traducere a d-lui G. Murru din Odiseea (cântul al cincilea). D na Elena Farago, ne eșind din cercul bine definit al personalității sale poetice (cecece este un merit de oarece scriitorii oarecum formați au fost târați de șuvoiul celor mai proaspete noutăți literare) reușeștea dea o poezie în „Dorul meu din urmă” care, pe lângă duoșia caracteristică scriitoarei de multă vreme, este înălțată de o fermă cnetare filosofică. Ne pare rău că nu putem confirma cele de mai sus printr'un citat. Dintre poezii mai trebuiește menționată „De-ar mai căde o stea, am plânge” de d. Perpessicius și de asemenea viot și parnasianul tablou al d-nului I. Barbu intitulat *Măcel*. Ca proză putem remarca — puțin binevoitori — „Isbânda Fricii” de Luca Ion Caragiale.

Năzuința No. 2. — D-l C. Gerota, vrând să reliefeze mai bine caracterul operei lui Dostoewski, îl compară pe acesta cu Tolstoi: „Dacă Tolstoi reprezintă romanul cu acțiuni epice în stil mare, care se învecinesc cu epopeele clasice, Dostoewski ne dă romanul de migăloasă analiză sufletească.” D. C. Gerota apoi își încheie articolul cu încă o privire aruncată asupra lui Tolstoi: „Iar „Războiu și Pace” prin analiza sufletească nelintrecută în literatura universală...” etc.”

Deorientarea succede lecturii acestui articol. D. B. Luca prin fragmentul publicat din poemul pângân „Soarele” pare a ne da ceva interesant. „Niculăișă Cârnu” de d. Ion Dongorozi, nesocotind vre-o câteva stângacii, de stil mai ales, ne face să-l urmărim și în numărul viitor.

Dintre versuri menționăm „Pădurea” d-lui Eftimiu Resemnare” de d-na Alice Soare și „O păcătoasă scrie” a d-nei Elena Farago.

Gândirea. No. 3. — Lipsa de concentrare face ca d-l Gib. I. Mihaescu, deși având calități de prozator, să ne lase impresia de ceva neisprăvit după lectura bucății „Semnele lui Dănuș”. Sbuiciumul lui Dănuș este turburat, nelinchizându-se perfect cercul anecdotic, în contemplația pe care ne-o solicită. „Șesurile” d-lui Demostene Botez, datate 1917, anunță pe poetul imagist din „Floarea Pământului”. Poezia, în sine judecătă, nu ne satisface, fiind frântă interior în două idei contradictorii. În primele strofe e vorba de sterilitatea șesurilor desnădăjduitoare, care printr'un proces de interiorizare putea fi isvorul unei poezii de adâncime; în ultima ni-se spune că șesurile ascund germeul unei vieți noi. Faptul acesta scoabără prestigiul poeziei, transformând-o în tr'un simplu pastel, chiar și acesta fără rețef. D-l Lucian Blaga, cercând să evadeze din genul imaginei unice, vrea să ne dea oare cum o complexitate organică de imagini; dar nu izbutește. Cităm versurile în care îl regăsim:

*Apoi coborâm Murășul naltelor
[restii
și de pe mal
ne-om cufunda brațele în unde
[până la coate
pentru ca sângele nostru vârat
Să 'nvețe
mersul liniștit al apelor.*

A. Davila semnează niște evocări, inutile prin lipsa unei atente stilizări. „Străinul” d-lui Ion Pillat ne aduce aceiaș fragedă inspirație autohtonă cu care ne-a obicinuit.

Ne pare rău că nu putem prezenta mai mult asupra acestei poezii.

Restul revistei de la „Pagini despre Ibsen” (Rosmersholm) și până la „Cronica mărunță” interesant.

Flacăra. No. 20. — A reapărut în sfârșit adevărata „Flacăra”

Reproducem cu bucurie din cuvântul de lămurire:

„Nu este vorba, firește, decât de dorința de a ușura pe cât cu puțință sarcina oricărei critici prin libertatea lăsată tuturor temperamentelor și înțelegerilor artistice de a se manifesta împreună și simultan în paginile revistei”. „...judecățile critice vor avea, adeseori, rolul de a abstractiza ceea ce revista dovedește cu pildă, concret.” (O lămurire necesară) Așteptăm. Din numărul acesta reținem versul d-lui Ion Pillat și „Haitele mărit” de V. Voiculescu.

V. S.

Nevestele lui Moș Dorogan ed. II de I. C. Vissarion. — D-l I. C. Vissarion însoțește ediția a doua a volumului său de nuvele și schițe „Nevestele lui Moș Dorogan” de două prefețe și de o disertație asupra ideilor sale literare. Prefața d-lui Brătescu-Voinești e cunoscută dela ediția întâia: cea de a doua e raportul academic al d-lui Duilă Zamfirescu.

Să ne oprim asupra opiniilor literare ale d-lui Vissarion.

Scriitorul ia poziție împotriva criticii negative.

Creația n'are însă nevoie de apărare; ea trăește, dacă într'adevăr există, în ciuda oricărei critici. Expunerea principială a ideilor de care s'a călăuzit un scriitor nu este totuși lipsită de interes și utilitate. Curentul ideilor d-lui Vissarion oscilează între un realism artistic și altul utilitar, cesiuni vânturate îndelung în Franța, pe la mijlocul veacului precedent.

D. Vissarion crede că literatura este exclusiv un produs al spontaneității de simțire a unui scrii-

tor; prin calcul nu putem ajunge la creație; cultura nu poate spori resursele talentului, ceea ce, desigur, nu este un adevăr mai presus de orice discuție critică.

Spontaneitatea și cultura se pot asocia și numai din asociația lor iese caracterul de maturitate clasică a unei opere de artă.

C.

Historicul Operei Române de N. Vămășescu. — O voluminoasă carte apărută de vreo două luni, al cărei subtitlu de „Adevăruri crude” îi indică natura polemică și ale cărei facsimile îi precizează și caracterul de pledoarie. Ca fost administrator al Operei, d. Vămășescu a suferit învinuiri, de care se apără prin chitanțe, cifre și bilanțuri: prima stațiune a operii s'a încheiat cu mijloace înfinit mai modeste decât cele de acum. Acuzatorii d-lui Vămășescu au cuvântul. Cu tot caracterul excesiv de polemic, din noianul de amănunte ne semnificative și ne importante, se poate totuși desprinde din cartea d-lui Vămășescu linia primei încercări de operă română, pe care istoricul viitorului o va înregistra.

„Gândul nostru” (Anul I — No. 10). — D-l Al. Filipide publică o poezie „Pantomimă” care nu este lipsită cu totul de originalitate. Cităm prima strofă:

„Copacilor, din cimitir, trudiți,
le-afărâă 'n noapte grele ramuri
cu schilodite brațe de-osândiți
pe care le desmiardă, domol, săpada
moale...
moale...”

D-l Sandu-Teleajen, ne dă o poezie în limba bătrânilor cronicari, stârnind colbul adormit pe pravilele mănăstirilor.

S. și V.

EDITURA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU
BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMĂRDAN No. 4

A APARUT:

DOMNUL DEPUTAT

ROMAN ISTORIC ȘI DE MORAVURI, CU EPISOADE
DIN SÂNGEROASA EPOCĂ A RĂSCOALEI
PLUGARILOR (1907)

de **V. DEMETRIUS**

AUTORUL CUNOSCUTELOR ROMANE: ORAȘUL BUCURIEI,
DOMNUL COLONEL, TINEREȚEA CASANDREI
ȘI PĂCATUL RABINULUI

Deputatul și moșierul Marin Voiculescu la me-
dic. — Indurerat și îndrăgostit. — Antisemitism
în Moldova. — Inceputurile răsvrătirii țărănești. —
Latinderea și grozăvia răscoalei. — Aleșii națiu-
nii la Caffé Chantant. — O răsbunare frumoasă. —
Poreclita „Pițigoial”, de 16 ani. — Ciocniri între
armată și răsculați. — Sdrobirea fără milă a
revoluției. — Voiculescu părăsit de nevastă. —
Urmărirea presupușilor „Instigatori”. — Nuntă,
afaceri și amor. — Liniște de cimitir, la țară.

LEI 20.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

41, STRADA LIPSCANI, 41

Trăiește în : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Casa Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța, Timișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimile noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domul

◆◆◆ Prețuri mai eficiente ca oriunde ◆◆◆

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUTĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursala : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI :: LENA-

JURI :: PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIA

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLĂȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustări delicate :

produse ale

BONBONERIEI ::

:: RENAISSANCE

care se găsește în detalii în

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— Ea Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45